

A budakalászi vadászjelenetes késő antik korsó publikációja
Vida Tivadar
OTKA PUB-K 111060

A projekt keretében elkészült a budakalászi ezüst és vörösréz berakásokkal, plasztikus vadászjelenetekkel díszített sárgaréz korsó publikációja „Die frühbyzantinische Messingkanne mit Jagdszenen von Budakalász (Ungarn)”, amelyet az Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja Régészeti Intézete adott ki. A kötet kiadása azért csúszott, mert időközben kiadását nemcsak az NKFIH-OTKA, hanem az Alexander von Humboldt Stiftung (Bonn) is támogatta 3800 Euróval, mivel a tudományos kutatómunka egy részét Humboldt ösztöndíj alatt Németországban végezhettem. A megnövekedett támogatásnak köszönhetően lehetővé vált, hogy a teljes kötet színesben jelenjen meg. Emiatt szükség volt a kötet képanyagának áttervezésére és átszerkesztésére. A Kódex könyvgyártó Kft. által benyújtott számla így a nyomdaköltségek egy részét fedezi.

A kötet terjedelme 266 oldal és 111 rajzos és színes kép illusztrálja.

A budakalászi korsó a késő antik és kora bizánci fémművesség kiemelkedő minőségű emléke, amely új lehetőségeket nyitott a késő antik művészet, ikonográfia, toreutika és a kis művészetek kutatásában.

A megjelent monográfia tartalmazza a korsó művészettörténeti, régészeti és archaeometriai elemzését (forma, anyagösszetétel, készítés-technika, jelenetek, stílus, kompozíció). A szerző vizsgálja vadászat ábrázolásának a késő antik művészetben betöltött szerepét, a vadászatnak mint szimbólumnak a jelentőségét és elhelyezi a korsót a késő antik, kora bizánci művészet hasonlóan magas színvonalú emlékei között, meghatározza készítésének idejét (5. sz. vége/6. sz. eleje), műhelykörét (Konstantinápoly vagy Antiochia), valamint kitér a művész műveltségének, és a megrendelő társadalmi helyzetének vizsgálatára.

A kötetbe bekerült Bartosiewicz László archaeozoológiai elemzése a budakalászi korsón ábrázolt állatokról, Horváth Eszter, May Zoltán és Mende Balázs Gusztáv archaeometriai vizsgálatainak eredményei a korsó anyagösszetételéről, készítechológijáról, ezüst és vörösréz berakásairól. Wolff Katalin a budakalászi 740. sírban feltárt nő fizikai antropológiai vizsgálatát végezte el.

A kötet tartalomjegyzéke:

VORWORT	9
FUNDORT	13
FUNDUMSTÄNDE	15
BESCHREIBUNG	
Form	17
Die Kanne	17
Der Henkel	23
Der Fuß	23

Figurale Friese	25
Oberer Fries	25
Szene I: Löwenjagd	25
Szene II: Leopardenjagd	27
Szene III: Bärenjagd 1	28
Szene IV: Bärenjagd 2	30
Unterer Fries	31
Szene V: Gestürzter Jäger	31
Szene VI: Kampf zwischen Bär und Wildschwein	32
Szene VII: In die Höhle flüchtender Leopard	33
Szene VIII: Reiter mit Lanze	33
Szene IX: Tigerjagd	35
Szene X: Bärenjagd 3	37
Lesbisches Kymation	38
Akanthusfries	38
Grafitto am Hals des Kruges	39

TECHNOLOGISCHES

Materialzusammensetzung	40
Herstellungstechnik	41
Silber- und Kupfereinlagen	43

HERKUNFT DER FORM	45
Forschungsgeschichte	46
Spätantike und frühbyzantinische Silberkrüge	48
Spätantike und frühbyzantinische Buntmetallkrüge	58
Blechkrüge	58
Gegossene Krüge	62
Der Henkel	66

IKONOGRAPHIE UND STIL

Figurale Szenen	67
Löwenjagd	68
Leopardenjagd	75
Bärenjagd	77
Gestürzter Jäger	83
Kampf zwischen Bär und Wildschwein	85
In die Höhle flüchtender Leopard	87
Lanze: einer Retter ?	88
Tigerjagd	90
Grafitto am Hals des Kruges	92
Kleidung, Panzer	95
Frisuren	99
Landschaft	102
Pflanzenwelt	103
Bäume mit Dreiblattbündeln	103
Pinie	104
Unterwuchs: Büsche, Gräser	106
Pflanzliche Zierelemente	106
Doppelblatt	107

Baum mit Efeublättern	109
Akanthusfries	109
Blattranke	111
Waffen	113
Reflexbogen und Köcher	113
Lanze	115
Schwerter	116
Schilde	117
Halsband	117
Rahmengliederung: Lesbisches Kymation	118
Wellenlinie am Hals	122
KOMPOSITION	123
Die Entstehung spätantiker zentraler Darstellungen	123
Die als Fries komponierten Jagdszenen	129
Das Jagdrelief	139
Menschen und Tiere	139
Die Szenen	150
Farbenwirkung	154
CHRONOLOGIE, WERKSTATT	158
DER AUFTRAGGEBER UND SEIN GESELLSCHAFTLICHES UMFELD	161
Die Rolle der Jagd in der spätantiken Gesellschaft	163
Die Jagd als Äußerung des aristokratischen "Wohllebens"	164
Die Jagd als Hinweis auf die klassische Bildung	165
Jagddarstellung als Symbol des Sieges	166
FRÜHBYZANTISCHE BUNTMETALGEBÄßE IM AWARENZEITLICHEN KARPETENBECKEN	169
Buntmetallgefäße	170
Krug aus Kölked-Feketekapu B Grab 173	170
Blechkrug in Tiszagyenda	172
Eimer aus Várpalota und Selenča/Bácsújfalú	173
Becken mit Henkeln in Zamárdi	176
Vornehme Inhaber	179
Höfische Kultur: Ernährung und Reinigung	180
Handel, Geschenk, Beute	183
ANHANG	
LÁSZLÓ BARTOSIEWICZ	
Zoological observations made on a Brass Jug from the Avar Cemetery of Budakalász	187
Introduction	187
Artefact description	188
Discussion	189
Brown bear (<i>Ursus arctos</i>)	189
Lion (<i>Panthera leo</i>)	191
Leopard (<i>Panthera pardus</i>)	192

Cheetah (<i>Acinomyx jubatus</i>)	194
Tiger (<i>Panthera tigris</i>)	195
Conclusions	197

ESZTER HORVÁTH – ZOLTÁN MAY

Archaeometric Investigation on the Late Antique Jug decorated with Hunting Scenes from Budakalász	201
Analytical methods	203
Results	205
The base material of the inlays	207
Manufacturing techniques	209
Decorative techniques	209
Discussion	211
The relationship between the vessel body and the handle	211

BALÁZS GUSZTÁV MENDE

Analyse der inneren Oberfläche der Messingkanne von Budakalász mit einen Endoscope	215
Methode	215
Beobachtungen	216

KATALIN WOLFF

Physical Anthropological Examination of the Individual of Grave no. 740 from the Avar Period Cemetery at Budakalász	221
Methods	221
Anthropological analysis	221
Pathological alterations on the skeletons	224

LITERATUR	225
----------------------------	-----

ORTSVERZEICHNIS	253
----------------------------------	-----

ABBILDUNGSNACHWEIS	259
-------------------------------------	-----

A kötet záró fejezete az összes avarokhoz jutott, késő antik és kora bizánci színesfémedény feldolgozását is tartalmazza, és vizsgálja azok társadalmi szerepét a barbár társadalomban.

A díszes, aranyhoz hasonló színű budakalászi korsó ajándék vagy zsákmány formájában jutott el a Bizánci Birodalomból az avarokhoz, társadalmi funkciója ugyan megváltozott, de továbbra is előkelők használták, és ezért lehetőséget ad az antik civilizáció barbár kultúrára gyakorolt hatásának elemzésére.

A budakalászi korsó egyedi jelentőségű, késő antik emlék, amely új szempontokat ad a késő ókori művészettörténet, ikonográfia, toreutika és plasztika kutatásához.